

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Peter Števkov
Článok / Article: Stretávania sa Ruska a USA vo vojensko-bezpečnostnej oblasti v Strednej Ázii: prípad Kirgizska
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

ŠTEVKOV, P. 2014. Stretávania sa Ruska a USA vo vojensko-bezpečnostnej oblasti v Strednej Ázii: prípad Kirgizska. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 17, č. 3, 2014. ISSN 1335 – 2741, s. 170-188. Dostupné na internete: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2014/STEVKOV.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

STRETÁVANIE SA RUSKA A USA VO VOJENSKO-BEZPEČNOSTNEJ OBLASTI V STREDNEJ ÁZII: PRÍPAD KIRGIZSKA

THE CLASH BETWEEN THE UNITED STATES AND RUSSIA IN THE MILITARY-SECURITY SPHERE IN CENTRAL ASIA: CASE OF KYRGYZSTAN

Peter Števkov*

ABSTRACT

After the dissolution of the USSR, Russia still remained the dominant power in Central Asia. However, with the start of the military operation Enduring Freedom in Afghanistan, US military strongly increased its presence in this region. Because of this development, USA intensively interferes with the regional power politics, which mainly in military-security sphere necessarily leads to encounters with the Russian influence. On the case of Kirgizstan, this article aims to illustrate the history and the present situation of Russian-American encounters in the region. The author comes to the conclusion that in the course of Russian-American encounters in Central Asia, several trends of cooperation and confrontation can be observed. These trends are influenced by continuing conflict in Afghanistan, unstable situation in Central Asian states, and also by overall state of Russian-American relations. At present, Russian-American encounters in Kirgizstan, but also in the entire Central Asia, has reached the level of intensive cooperation. This cooperation is to a great extent the result of the common interest in defeating the resurgent Taliban in Afghanistan.

Key words: Central Asia, Russia, USA, Afghanistan, Kyrgyzstan, Military, Manas, Taliban

Úvod

Rozpad ZSSR pre Strednú Áziu (ďalej len SA)¹ znamenal začiatok nového dynamického obdobia charakterizovaného ekonomickými turbulenciami,

---

* Mgr. et Bc. Peter Števkov pôsobí ako doktorand na Katedre mezinárodných vzťahů a evropských štúdií, Fakulta sociálných štúdií, Masarykova univerzita Brno, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika, stevkovp@gmail.com.

islamským obrozením a etnickými konfliktami. V 90. rokoch bola SA považovaná za akýsi nový Balkán, teda nestabilný, no strategický región, kde mocenské vákuum vyvolané odchodom sovietskej moci nevyhnutne spôsobí intenzívne geopolitické súperenie regionálnych a svetových mocností. Napriek týmto predpovediam dlho zostávalo mocenským hegemonom v oblasti Rusko. Spochybniť jeho pozíciu mali až USA, ktoré po teroristických útokoch 11. septembra 2001 a následnom začatí Operácie trvalá sloboda (ďalej len OEF – Operation Enduring Freedom) v Afganistane začali o SA prejavovať bezprecedentný vojensko-strategický záujem. Nová úroveň americkej vojenskej prítomnosti nevyhnutne viedla k stretávaniu sa s ruským vplyvom, predovšetkým vo vojensko-bezpečnostnej oblasti (ďalej len VBO). Toto stretávanie bolo od počiatku evidentné najmä v Kirgizku a v Uzbekistane, teda v tých stredoázijských krajinách, ktoré niekedy hostili americké vojenské základne.

Priebeh konfliktu v Afganistane počas nasledujúcich rokov významne vplyva na bezpečnostnú situáciu v SA. Po zdanlivo úspešnom zakončení OEF, ktoré prinieslo pád talibanského režimu, a niekoľkoročnom období relatívnej stability, dochádza k obnoveniu intenzívnych bojov medzi povstalcami a koalíčnými jednotkami v krajine. Nekončiaci sa konflikt pre SA znamená zvyšovanie vlastnej strategickej a logistickej dôležitosti. Konfliktná a nestabilná však zostáva aj vnútropolitická situácia vo viacerých stredoázijských republikách. Všetky tieto faktory významne určujú mieru amerického a ruského vojenského angažovania sa v oblasti.

Predmetom záujmu tejto práce je stretávanie sa Ruska a USA vo VBO v Kirgizku. Tomuto stretávaniu sa autor venuje v kontexte prebiehajúceho konfliktu v Afganistane, bez ktorého nie je možné ruskú a americkú zahraničnú politiku voči Kirgizsku pochopiť. Prípád Kirgizska však nie je zaujímavý len sám o sebe, ale aj z toho dôvodu, že sa vďaka nemu dá znázorniť celkový trend rusko-amerického stretávania sa v SA. Autor sa bude prioritne venovať charakteru tohto stretávania sa po začatí OEF, no stručne spomenie aj obdobie 90. rokov. S cieľom porozumieť dôvodom americkej a ruskej vojenskej prítomnosti v SA sú analyzované aj motívy, ktoré určujú úroveň záujmu oboch mocností o región.

---

¹ Strednú Áziu práca chápe ako región zahŕňujúci Kazachstan, Uzbekistan, Kirgizsko, Tadžikistan a Turkménsko.

1 Motivácie Ruska

1.1 Stredná Ázia v ruskom strategickom myslení

Strategické dokumenty Ruskej federácie venujú ruským záujmom v SA značnú pozornosť. Podľa zahraničnopolitickej koncepcie Ruskej federácie z r. 1993 sú krajiny SA vnímané ako blízke zahraničie, teda akési predsunuté strategické hranice Ruska, v rámci ktorých je potrebné udržať si mocenský vplyv. Po nástupe **Vladimíra Putina** k moci Rusko v r. 2000 zavádza novú zahraničnopolitickú koncepciu, ktorá o SNŠ hovorí ako o zahraničnopolitickej prioritě, pričom dôraz kladie na bezpečnostnú dimenziu spolupráce, boj s extrémizmom, separatizmom a tesnejšie vzťahy so štátmi Dohody o kolektívnej bezpečnosti. Koncepcia adresuje aj hrozbu destabilizujúceho účinku konfliktu v Afganistane a potrebu posilniť ochranu hraníc stredoázijských krajín susediacich s Afganistanom. (Koncepcia VPRF 2000) SNŠ je regionálnou prioritou aj podľa neskoršej zahraničnopolitickej koncepcie z roku 2008, ktorá adresuje nielen bezpečnostnú integráciu, ale aj ekonomickú integráciu v rámci Euroázijského ekonomického spoločenstva. Koncepcia opäť hovorí o konflikte v Afganistane a o potenciálnej destabilizácii SA ako o hrozbe. (Koncepcia VPRF 2008)

1.2 Bezpečnostné záujmy Ruska

Jedným z popredných záujmov RF v SA je nepochybne zadržovanie islamistických tendencií v Afganistane a zabránenie tomu, aby sa región SA dostal pod islamistický vplyv. Hrozba islamizmu predstavuje pre Rusko extrémne nebezpečenstvo, pretože islamizácia SA by mohla viesť k rozšíreniu moslimského extrémizmu do Tatarstanu a Baškirska, teda republík nachádzajúcich sa v centre RF. Zradikalizovaná SA by taktiež mohla slúžiť ako útočisko pre islamistických povstalcov na severnom Kaukaze.

Politika boja s islamizmom v SA má v Rusku dlhú históriu. Jej počiatky môžeme vypožorovať už v sekularizačných politikách ZSSR či v sovietskej intervencii v Afganistane. V súlade s ňou intervenovali ruské vojská aj počas občianskej vojny v Tadžikistane v rokoch 1992 - 1997 v snahe zamedziť víťazstvu islamistickej opozície. Napriek úspešnému uzavretiu mierovej zmluvy sa však stabilita v SA zdala neistá. Po rozpade ZSSR Rusko z ideologických dôvodov zastavilo svoju vojenskú pomoc socialistickému afganskému režimu, no už čoskoro po ovládnutí Kábulu Talibanom v r. 1996 sa Rusko opäť rozhodlo

reagovať na nebezpečenstvo, ktoré islamistický Afganistan pre SA predstavuje. (Laurelle, 2010) Ku koncu 90. rokov tak cez štáty SA prúdili ruské zbraňové dodávky určené pre najrôznejších veliteľov protitalibanskej Severnej aliancie, predovšetkým pre uzbeckého generála **Dostúma**. Výsledkom však bolo len spomalenie postupu Talibanu. (Olcott, 2005) Ruské pohraničné vojská sa síce v r. 1999 stiahli z vonkajších hraníc SNŠ v Kirgizsku a v Turkménsku, avšak naďalej zostávali na najohrozenejšej tadžicko-afganskej hranici. (Laurelle, 2010)

Rusko od počiatku ovládnutia Afganistanu Talibanom viedlo oficiálnu protitalibanskú politiku aj na medzinárodnej pôde. V r. 2000 podporilo v Bezpečnostnej rade OSN uvalenie Washingtonom navrhnutých sankcií voči Talibanu. Neskôr dokonca navrhovalo zaviesť sankcie aj voči Pakistanu práve kvôli jeho tolerantnému postojom k afganskému režimu. Afganistan pod vládou Talibanu bol svojho času jedinou krajinou, ktorá uznávala nezávislosť Čečenska, pričom otvorene podporoval čečenských rebelov finančne a logisticky. Rusko tak v r. 2000 hrozilo preventívnym vojenským útokom na údajný výcvikový tábor čečenských militantov v Mazar-i-Sharif v Afganistane. (Hill, 2010)

Hrozba, ktorú v Afganistane mocensky etablovaný Taliban predstavoval, sa v SA začala čoskoro prejavovať jeho podporou extrémistickým islamistickým hnutiam. Medzi najradikálnejšie z nich patria Islamistické hnutie Uzbekistanu (ďalej len IMU) a z neho odštiepená Islamistická džihádická únia (ďalej len IJU). Tie sú zodpovedné za radu bombových útokov nielen v Uzbekistane. Povstalci IMU a IJU našli v Talibanom ovládanom Afganistane vhodné útočisko pre svoje operácie. Od r. 1999 IMU z Afganistanu podniklo niekoľko útokov, počas ktorých sa jeho členovia dostali do konfliktu s uzbeckými, kirgizskými a tadžickými ozbrojenými silami. (Peimani, 2009)

Problematika konfliktu v Afganistane a nedostatočnej kontroly vonkajších hraníc SNŠ v SA však nie je spojená len s hrozbou islamistického radikalizmu. Značná hrozba pre SA, Rusko, ale de facto aj zvyšok sveta pochádza z produkcie afganského ópia. Odhaduje sa, že produkcia ópia v Afganistane v rokoch 1996 - 2000 tvorila až 75 % podiel na jeho celkovej svetovej produkcii. Asi 80% vývozu sa pritom uskutočňovalo cez stredoázijské štáty. Najviac sa využívalo priepustnosti hraníc v autonómnej oblasti Horný Badachšán, ktorý vládá v Dušanbe nemá úplne pod kontrolou. (Horák, 2005)

Po americkej invázii do Afganistanu sa v krajine paradoxne začala produkcia ópia zvyšovať. Tento trend pokračoval aj v nasledujúcich rokoch. Zatiaľ čo

podľa odhadov sa v r. 2004 v Afganistane vypestovalo asi 4850 ton ópia, v r. 2008 to bolo už 7700 ton, čo je nárast o 60 percent. (Peimani 2010) Posledný odhad z r. 2011 síce hovorí o dlhodobom poklese, keď stanovuje množstvo vypestovaného ópia na 5800 ton, no v skutočnosti sa jedná o zvýšenie oproti r. 2010, kedy sa v Afganistane podľa odhadov vypestovalo asi 3600 ton ópia. (United Nations Office on Drugs and Crime, 2011)

Afganskej vláde ani koalíčným silám sa zatiaľ nedarí efektívne s touto problematikou bojovať. Dôsledkom je samozrejme zvyšovanie drogovej závislosti medzi obyvateľmi SA, Ruska a ďalších krajín. Financie z produkcie ópia sa okrem iného stávajú súčasťou vojnovnej ekonomiky najrôznejších stredoázijských warlordov skrývajúcich sa za masku islamu. Rusko na hrozbu narkoobchodu a narkoterizmu reaguje posilňovaním vonkajších hraníc SNŠ. (Peimani, 2010) Zároveň sa jedná o problematiku, pri riešení ktorej bolo Rusko vždy ochotné spolupracovať s USA.

Pretrvávajúci záujem Ruska o viaceré štáty SA však spočíva aj v prítomnosti stále početnej (aj keď klesajúcej) ruskej národnostnej menšiny. Percentuálne žije najviac Rusov v Kazachstane (24%), ďalej v Kirgizsku (10%) a v Uzbekistane (5%). V Turkmenistane a Tadžikistane už zostalo len asi 1% Rusov. (Maľgin, 2010)

Ruské vojenské angažovanie sa v SA je samozrejme motivované aj energeticko-ekonomickou dôležitosťou regiónu. Ekonomická dimenzia vzťahov medzi Ruskom a krajinami SA by si však vyžiadala samostatnú prácu. Hlavným ruským cieľom v energetickej sfére je, aby sa na transport fosílnych palív z SA využívala najmä ruská infraštruktúra. Dôležité je aj rozširovanie vplyvu ruských ropných a plynových spoločností prostredníctvom zvyšovania ich podielu na trhu a blokovanie projektov, ktoré by mohli ohroziť ruské záujmy. (Allison, 2004)

2 Motivácie USA

2.1 Stredná Ázia v americkom strategickom myslení

Nie je prekvapujúce, že SA v amerických strategických dokumentoch a koncepciách obsadzovala v 90. rokoch len okrajové miesto. Najdôležitejšími dokumentmi sú jednoznačne tzv. Stratégie hodvábnej cesty z rokov 1999 až 2006, ktoré načrtávajú víziu amerického angažovania sa USA v SA a na južnom Kaukaze. Prvý dokument za najdôležitejšie považuje propagáciu ľudských práv, demokracie a tolerancie, ako aj posilňovanie štátnej suverenity a stability krajín

SA. Druhý dokument z r. 2006 reflektuje zmeny, ktoré nastali po 11. septembri. Medzi hlavné záujmy USA zaraďuje bezpečnostnú, ekonomickú, energetickú a ľudskoprávnu dimenziu, pričom zdôrazňuje potrebu vzájomne prospešnej bezpečnostnej spolupráce medzi USA a SA. Farebné revolúcie, ktoré nastali na Ukrajine, v Gruzínsku a v Kirgizsku síce vníma ako dôkaz potrebnosti demokratických reforiem, hovorí však, že dlhodobé bezpečnostné a ekonomické záujmy budú najlepšie naplnené „evolučnou demokratizáciou“. (Fumagalli, 2007)

2.2 Bezpečnostné záujmy USA

Islamistický extrémizmus v SA a v Afganistane bol Spojenými štátmi vnímaný ako hrozba ešte pred r. 2001. Tento postoj sa prejavoval napr. poskytovaním materiálnej pomoci pre stredoázijské ozbrojené sily alebo presadzovaním sankcií voči Talibanu. Rozsiahlosť súčasného vojenského angažovania sa USA v SA je však priamym dôsledkom teroristických útokov z 11. septembra. Po tom ako bola za páchatela identifikovaná teroristická sieť Al-Kájda, USA požiadali Taliban o vydanie **Usámu Bin Ládina**. Odmietnutím americkej požiadavky zo strany Talibanu sa americké vojenské prípravy v regióne zintenzívnili. Je však otázne, či by vydanie **Bin Ládina** zastavilo OEF. Ponechať Afganistan v rukách radikálneho Talibanu by zo strany USA znamenalo podstúpiť riziko, že krajina bude naďalej slúžiť ako útočisko teroristov, a tým aj evidentnú hrozbu pre americkú bezpečnosť. Rozmiestnenie amerických vojenských síl v SA bol preto strategický krok, ktorý mal USA umožniť efektívne reagovať na tieto výzvy.

Stredoázijské krajiny privítali možnosť zbaviť sa hrozby, ktorú Taliban predstavoval. Vďaka tomu nebolo pre USA náročné zabezpečiť si pred pripravovanou OEF právo na prelety vojenských lietadiel. Nasledovalo otvorenie dvoch amerických leteckých základní v Uzbekistane a v Kirgizsku. USA taktiež získali právo využívať tadžické letiská. Stredoázijské letecké základne tak čoskoro začali slúžiť ako dôležitá súčasť vojenskej operácie v Afganistane. (Peimani, 2010)

Keď začalo byť zrejmé, že boje medzi koalíčnymi jednotkami a islamistickými radikálmi v krajine budú pokračovať aj po zvrhnutí vlády Talibanu, strategický význam SA sa zvýšil. S tým súvisí aj zhoršujúca sa bezpečnostná situácia v Pakistane a časté útoky pakistanských militantov na americké zásobovacie trasy. Tieto skutočnosti viedli USA v r. 2008 k vytvoreniu Severnej

distribučnej siete (ďalej len SDS) vedúcej cez Rusko a SA, ktorej úlohou je dodávanie zásob pre spojenecké sily v Afganistane. (Shaikhutdinov, 2010)

Hrozbou pre USA však predstavujú aj islamistické tendencie v štátoch SA. USA sa obávajú nestability stredoázijských krajín a možného nahradenia ich vlád protizápadnými islamistickými režimami. Islamistická SA by v spojení s Iránom a Afganistanom mohla mať za následok vytvorenie regionálnej protizápadnej osy, pričom práve pretrvávajúci vplyv USA v oblasti má takémuto vývoju zabrániť. (Bussines monitor, 2009)

Podobne ako v prípade Ruska, záujem USA o SA má aj svoju ekonomickú dimenziu. Ekonomicko-energetická dimenzia v 90. rokoch de facto dominovala americkým záujmom v regióne. USA rešpektovali ruskú dominanciu v SA, no z ekonomického hľadiska podporovali iniciatívy, ktorými by sa SA mohla vymaniť spod ruského ekonomického vplyvu. V tomto smere sa americká vláda snažila propagovať energetické projekty v SA medzi americkými spoločnosťami. Záujem prejavovali USA aj o ložiská fosílnych palív v Kaspickom mori a ich prerozdelenie medzi jednotlivé štáty. (Cibik 2010) So začatím OEF a s novou úrovňou vojenskej angažovanosti v SA narástol aj americký ekonomický vplyv, ktorý bol evidentný najmä vo zvýšenej finančnej pomoci zo strany USA. V amerických záujmoch a vzájomných vzťahoch s SA však pochopiteľne začala dominovať vojenská dimenzia. (Olcott, 2005)

3 Prípád Kirgizska

Kirgizsko možno charakterizovať ako slabý a nestabilný štát, ktorý je závislý od zahraničnej pomoci. Po rozpade ZSSR domáce kirgizské elity dúfali v rýchly ekonomický rast, pričom prvý kirgizský prezident **Askar Akajev** hovoril o Kirgizsku ako o budúcom stredoázijskom Švajčiarsku. Jeho garnitúra sa rozhodla presadzovať liberálne ekonomické politiky, vďaka ktorým sa Kirgizsko stalo prvým štátom SNŠ prijatým do WTO. Počas 90. rokov sa Kirgizsko zdalo byť ostrovom demokracie v SA. **Askar Akajev** síce kandidoval a vyhral až v troch prezidentských voľbách (v r. 1991, v r. 1995 a 2000), no krajina aspoň usporiadala voľby v dobe, kedy ostatní stredoázijskí lídri jednoducho predlžovali svoje funkčné obdobia v referendách. Veľké nádeje Kirgizska však čoskoro skončili sklamaním. Liberálne ekonomické politiky boli neúspešné najmä kvôli obchodnému protekcionizmu Uzbekistanu a Kazachstanu. Nízke boli aj zahraničím poskytnuté pôžičky, pričom americká finančná pomoc bola takmer nulová. (Olcott, 2005)

Kirgizsko tak počas 90. rokov ostávalo vazalom Ruska najmä vo vojensko-bezpečnostnej oblasti. Nebolo schopné financovať vlastnú armádu a jeho hranice boli chránené ruskými vojskami. Rusko si taktiež ponechalo tri vojenské základne v krajine – seizmickú kontrolnú stanicu v Tian Šan, stanicu v Kara-Balta, ktorej účelom je zabezpečovať spojenie ruskej flotily a základňu na testovanie torpéd na brehoch jazera Issyk Kul. (Paramonov, Stolpovski, 2008) Kirgizsku tak neostávalo veľa možností, keď v r. 1999 opäť ratifikovalo Taškentskú zmluvu o kolektívnej bezpečnosti, ktorou potvrdilo svoj aliančný vzťah s Ruskom. (Peimani 2009)

So silnejúcim Talibanom a intenzívnejšími prienikmi IMU na územie Kirgizska začínajú USA na konci 90. rokov javiť o túto krajinu väčší záujem. Pred začatím OEF sa americká vojenská pomoc sústreďovala najmä na výcvik špeciálnych síl a vylepšenie komunikačnej infraštruktúry. Hlavným garantom kirgizskej bezpečnosti však naďalej zostávalo Rusko. (Oliker, Shlapak, 2005)

3.1 Obdobie rokov 2001 až 2004

Kirgizsko sa pod vedením liberálne zmýšľajúcej garnitúry prezidenta **Akajeva** zdalo byť prirodzeným partnerom USA v regióne. Po začatí OEF povolilo prelety amerických vojenských lietadiel a čoskoro súhlasilo aj s poskytnutím leteckej základne v Manase (pôvodne sa jednalo o jednoročný kontrakt) pre americké logistické potreby. Aj vďaka týmto krokom mohla krajina viac začať profitovať z narastajúcej vojenskej a finančnej pomoci USA. Kirgizské ozbrojené sily napríklad od americkej armády získali nočné videnie, komunikačné vybavenie a údajne aj dopravné vrtníky. USA taktiež Kirgizsku platili za každý vzlet a pristátie svojich lietadiel v Manase. Spolupráca pokračovala aj na ďalších úrovniach. V r. 2002 navštívil krajinu minister obrany **Donald Rumsfeld** a v r. 2003 usporiadali špeciálne jednotky USA a Kirgizska spoločné vojenské cvičenie. (Oliker, Shlapak, 2005)

Ruská reakcia na nové pôsobenie USA v regióne bola spočiatku neistá. Po začatí OEF Rusko vyslalo do Kirgizska a ďalších štátov SA delegáciu, ktorá mala s regionálnymi predstaviteľmi situáciu konzultovať. Americká vojenská prítomnosť získala definitívny súhlas Moskvy až po telefonickom rozhovore **V. Putina** s **G. Bushom**, v ktorom sa ruský prezident vyjadril pozitívne ohľadne možnosti vytvorenia amerických základní. Rusko síce mohlo využiť celú radu ekonomických a iných mocenských nástrojov, pomocou ktorých by sa tomuto vývoju mohlo pokúsiť zabrániť, no napriek ekonomickej, vojenskej a kultúrnej

previazanosti s Kirgizskom prevládol v Moskve názor, že Rusko nemá na vážne súperenie s USA dostatočné schopnosti a že hrozením negatívnymi dôsledkami by si Rusko svojich spojencov len odvrátilo od svojho mocenského orbitu. (Kleveman, 2003) Likvidácia Talibanu a zabezpečenie vonkajších hraníc SNŠ boli pritom strategickými záujmami Ruska. Vnímanie USA ako spojenca a realistické vyhodnotenie vlastných schopností nakoniec viedli k ruskému súhlasu s americkou vojenskou prítomnosťou v SA. (Oliker, Shlapak, 2005)

S ukončením hlavných bojov v Afganistane však Rusko začína byť k americkým záujmom v SA nedôverčivejšie. **Putin** sa postupne snaží bilaterálnymi ako aj multilaterálnymi iniciatívami zastaviť eróziu ruského mocenského a vojenského vplyvu v regióne a formovaním aliancií kontrovať americkú mocenskú prevahu. Už v roku 2001 sa Rusko stáva zakladateľskou krajinou Šanghajskej organizácie spolupráce (ďalej len SCO – Shanghai Cooperation Organization) a v r. 2002 na základoch Taškentskej dohody vytvára Organizáciu dohody o kolektívnej bezpečnosti (ďalej len ODKB). Kirgizsko sa ochotne pridáva do oboch organizácií a potvrdzuje tak rolu ruského spojenca. (Peimani, 2009)

Zatiaľ čo SCO je skôr nástrojom rusko-čínskej spolupráce v regióne, ODKB je Ruskom dominovaná vojenská aliancia, ktorú môže Rusko efektívnejšie využívať k presadzovaniu svojich cieľov. ODKB disponuje silami rýchlej reakcie, ktoré boli formálne založené už v r. 2001 (v rámci Taškentskej dohody), každoročne usporadúva vojenské cvičenie Rubež a dovoľuje členským krajinám nakupovať ruské zbrane za vnútorné ruské ceny. Rusko si od vytvorenia ODKB sľubovalo spoluprácu so Severoatlantickou alianciou (ďalej len NATO), v rámci ktorej by mohlo stáť v čele „rovnocennej organizácie“ podobne ako počas existencie Varšavskej zmluvy. Generálny tajomník ODKB **Nikolaj Bordjuža** preto v r. 2003 navrhoval spoluprácu s NATO, v rámci ktorej by NATO riešilo bezpečnostnú situáciu v Afganistane, zatiaľ čo ODKB by zabezpečovalo bezpečnostnú stabilitu SA. NATO však odmietlo prijať Ruskom vedené ODKB za rovnocenného partnera. (Kazantsev, 2009)

Rusko sa v r. 2003 rozhodlo americkú vojenskú prítomnosť kontrovať vytvorením vlastnej leteckej základne v kirgizskom Kante. Jedná sa o nevelkú základňu, na ktorej slúži len asi 400 príslušníkov ruských ozbrojených síl. Na základni je umiestnená menej ako desiatka taktických bombardérov typu Su-25 a niekoľko vrtuľníkov. Základňa je súčasťou síl ODKB, pričom má slúžiť jednotkám rýchlej reakcie. To prakticky pre Rusko dlho znamenalo, že na rozdiel od USA nemuselo za svoju základňu platiť prenájom. Aj keď má Kant

zabezpečovať leteckú podporu proti útokom teroristov a extrémistov, vojenský analytici sa zhodujú, že na tento účel by bola základňa neefektívna. V skutočnosti je Kante súčasťou leteckej a protileteckej armády s veliteľstvom v Jekaterinburgu, takže nespadá pod veliteľstvo ODKB v Biškeku. V kombinácii s ruskými stíhačmi na letisku v Dušanbe Rusko získalo možnosť interceptovať lietadlá a zasahovať proti cieľom v Afganistane a v Pakistane. Objavujú sa preto tvrdenia, podľa ktorých nasvedčuje vytvorenie základne v Kante k snahe Ruska o výrazné zvýšenie projekcie svojej moci v regióne (Allison, 2004). Z dôvodu malého počtu techniky a personálu v Kante sa však možno skôr prikloniť k názoru, že základňa je de facto nepoužiteľná, pričom má ísť hlavne o symbolickú odpoveď na americký Manas. (Olcott, 2005)

Napriek spojenectvu s Ruskom sa Kirgizsko snažilo udržiavať strategické vzťahy aj s USA. Americké a kirgizské špeciálne sily napr. V r. 2003 usporiadali vojenské cvičenie „Ballanced knife“. Kirgizskí predstavitelia v tejto dobe taktiež dementovali, že by medzi Ruskom a USA v krajine prebiehalo mocenské súperenie. Táto situácia sa však mala zmeniť po tzv. Tulipánovej revolúcii. (Bussines monitor, 2008)

3.2 Obdobie rokov 2005 až 2009

Po zmanipulovanom víťazstve dlhoročného prezidenta **Akajeva** v parlamentných voľbách vo februári r. 2005 sa v krajine rozmohli masívne demonštrácie vedené opozičnými lídrami. Prezident **Akajev** bol čoskoro donútený rezignovať a vlády sa následne ujal opozičný líder **Kurmanbek Bakijev**, ktorý hovoril o „návrate moci do rúk ľudí“. Udalosti označované ako Tulipánová revolúcia sú zaraďované medzi „farebné revolúcie“, ktoré predtým prebehli v Gruzínsku a na Ukrajine. Spočiatku sa preto predpokladalo, že dôsledkom bude zahraničnopolitické dištancovanie sa Kirgizska od Ruska. (Peimani, 2009)

Nová vláda na čele s prezidentom **Bakijevom** však nenaplnila prvotné očakávania západu. V skutočnosti **Akajeva** vystriedal ešte proruskejší režim, pričom samotná **Bakijevova** neskúsenosť napomohla Rusku k navigácii Kirgizska pod svoj mocenský dáždnik. Kirgizsko tak v júli 2005 prekvapilo západ, keď podpísalo Astanskú deklaráciu SCO, ktorá požadovala stiahnutie amerických síl z regiónu. (Freire, 2009)

Ruská „ofenzíva“ proti americkej prítomnosti sa čoskoro začal prejavovať v rétorike kirgizských predstaviteľov. V októbri 2006 požadoval **Bakijev** drastické

navýšenie prenájmu za základňu v Manase (z 2 mil. USD na 207 mil.). Neskôr **Bakijev** pohrozil, že v prípade odmietnutia bude základňa zatvorená. USA reagovali vyslaním vysokých predstaviteľov – ministra obrany **Rumsfelda** a poradkyne národnej bezpečnosti **Condoleezy Riceovej**, ktorí sa snažili situáciu urovnať. S rozhodnutím uzbeckej vlády o zrušení americkej základne v Karši-Chanabade a so zvyšujúcou sa činnosťou Talibanu získala základňa v Kirgizsku dôležitý strategický význam. USA a Kirgizsko nakoniec v r. 2006 dospeli k dohode, podľa ktorej mal byť ročný prenájom zvýšený na 17,4 miliónov USD. Súčasťou dohody však bol aj prísľub finančnej pomoci na rok 2007 vo výške 150 miliónov USD. Formálnou zmenou bolo aj premenovanie základne na Tranzitné centrum Manas (ďalej len TCM). Rozhodnutie povoliť Američanom naďalej využívať základňu v Manase **Bakijev** pred svojimi ruskými partnermi odôvodnil ako kirgizský príspevok pre OEF. (Nichol, 2009)

V rokoch 2007 - 2008 pokračovala vojenská spolupráca Kirgizska s Ruskom v rámci ODKB. Kirgizsko de facto potvrdilo svoju pozíciu ruského protektorátu, keď v r. 2007 požiadalo o návrat ruských pohraničníkov do Kirgizska. (Paramonov, Stolpovski, 2009) K tomuto kroku sa síce Rusko neodhodlalo, no pri kirgizskej závislosti na Rusku sa zdala budúcnosť základne v Manase veľmi neistá. So zhoršujúcimi sa americko-ruskými vzťahmi v dôsledku pretrvávajúcich sporov o protiraketovom dáždniku či členstve Gruzínska a Ukrajiny v NATO sa Rusko čoskoro odhodlalo k ofenzíve, ktorej cieľom bolo odstránenie poslednej americkej základne v regióne.

K dosiahnutiu tohto cieľu začalo Rusko využívať predovšetkým ekonomické prostriedky. **Vladimír Putin** v r. 2007 prisľúbil Kirgizsku investíciu 2 miliardy USD na „vhodné“ projekty. Ruská pomoc mala neskôr zahŕňať aj 300 miliónovú pôžičku, ktorá by Kirgizsku pomohla vyrovnáť sa s dopadmi ekonomickej krízy. V marci 2009 tak **Bakijev** na stretnutí s novým ruským prezidentom **Medvedevom** v Moskve oznámil plánované uzatvorenie TCM, ktoré odôvodnil „skončením OEF a neadekvátnou finančnou kompenzáciou“. **Medvedev** zas na stretnutí zverejnil ruský zámer poskytnúť Kirgizsku finančnú pomoc, ktorá zahŕňala 1,7 miliardovú investíciu do hydroelektrického priemyslu, 450 miliónov slúžiacich na rozpočtovú stabilizáciu a odpustenie 180 miliónového kirgizského dlhu. Ruské a kirgizské médiá informovali, že podmienkou tejto finančnej injekcie bolo práve zatvorenie základne v Manase. Ruská aj kirgizská strana síce toto tvrdenie dementovali, no dnes už o tejto podmienke ruskej pomoci niet pochyb. (Nichol, 2009)

„Podplatenie“ Kirgizska Ruskom de facto potvrdil aj americký minister obrany **Robert Gates**, podľa ktorého sa Rusko s USA v tom čase jednalo dvojakým spôsobom. Na jednej strane podľa neho Rusko poskytovalo pomoc vo vojne v Afganistane, no taktiež sa snažilo o vyšachovanie USA zo svojich satelitov. (Thompson 2009) Rozhodnutie o zatvorení Manasu môže byť vnímané v širších zahraničnopolitických súvislostiach, najmä s plánovaným rozmiestnením komponentov amerického protiraketového systému v strednej Európe. Podľa tohto výkladu bolo uzatvorenie TCM jedným z ruských nástrojov ako zatlačiť na USA a zabrániť tak americkým plánom v Poľsku a v Českej republike. Táto možnosť sa zdá byť pravdepodobná, keďže Rusko už v r. 2008 vyslovilo súhlas s účasťou v SDS, čím v podstate reflektovalo vzrastajúcu hrozbu Talibanu. Z ruskej obranno-realistickej optiky pravdepodobne americké aktivity v Európe predstavovali hlavné nebezpečenstvo, pričom hrozenie zatvorením Manasu mohol byť skôr prostriedok než cieľ ruskej politiky v SA.

Aj keď podľa **Gatesa** nebola základňa v Manase nenahraditeľná, USA čoskoro podnikli niekoľko úspešných krokov na jej záchranu. USA boli ochotné zvýšiť cenu za prenájom zo 17,4 na 60 miliónov USD. Ďalšie milióny mali Kirgizsku plynúť z americkej finančnej pomoci. Kirgizská vláda tak súhlasila s predĺžením amerického pobytu, čím zobrala Rusku tromfy pri vyjednávaní s USA. Prehodnotenie situácie Kirgizskom označil ruský minister zahraničných vecí **Lavrov** za zradu a nemožno dokonca vylúčiť, že si tým kirgizský prezident spečatil svoj politický osud. Týmto však zlé vzťahy medzi USA a Ruskom vrcholia. V júli 2009 navštevuje novozvolený americký prezident **Barrack Obama** Moskvu, kde sa snaží dospieť k novej úrovni spolupráce medzi oboma krajinami. (Nichol, 2010)

3.3 Obdobie od r. 2010

V apríli 2010 opäť v Kirgizsku prebieha protivládna revolúcia, tentoraz však proti **Kurmanbekovi Bakijejovi**, človeku, ktorý v entuziastickej nálade Tulipánovej revolúcie z r. 2005 získal post kirgizského prezidenta. Podobne ako pred piatimi rokmi, výčitky protivládnych aktivistov smerovali najmä proti skorumpovanosti vlády a zlej ekonomickej situácii.

USA si počas týchto udalostí držali nízky profil, rola Ruska je však diskutabilná. Podľa niektorých analytikov sa prejavilo ako nespoľahlivý spojenec, keď odmietlo **Bakijejovu** žiadosť o vyslanie mierotvorných síl. Podľa

iných sa však jednalo o logickú kalkuláciu, ktorou sa Rusko u miestneho obyvateľstva vyhlo imidžu ochrancu diktátora.

Rusko vyslalo len asi 150 parašutistov na základňu v Kante, ktorých úlohou mala byť ochrana rodín ruských vojakov. V rámci ODKB zas súhlasilo s dodaním vrtníkov, paliva a vozidiel, ktoré mali kirgizským jednotkám na juhu krajiny dopomôcť v zastavení etnických nepokojov medzi Kirgizmi a Uzbekmi. Faktom však zostáva, že Rusko nemalo veľa dôvodov, prečo by malo zachraňovať **Bakijevov** režim. **Bakijev** porušil sľub o uzatvorení TCM, veľká časť ruskej finančnej pomoci bola premárnená a ruská žiadosť o otvorenie novej základne v južnom Kirgizsku zostala bez reakcie. Rusko tak bolo prvou krajinou, ktorá po zvrhnutí **Bakijeva** Kirgizsku zagratulovala a uznala novú prechodnú vládu. Organizovanie revolúcie Ruskom (alebo USA) však zostáva nepravdepodobné. Zdá sa, že Rusi jednoducho vyslali správne signály v správny čas. (Lohuizen 2010)

Rusko aj USA reagovali na aprílové nepokoje v podobnom duchu. Snažili sa vyhnúť vojenskej intervencii a v podstate vyčkávali, kto z týchto udalostí vyzíde ako víťaz. Americkí a ruskí diplomati počas krízy úzko koordinovali svoje reakcie na túto situáciu, pričom rusko-americká spolupráca v danom prípade je dokonca vnímaná ako jeden z prvých príkladov, kedy sa vo vzťahoch Ruska a USA v SA začala prejavovať politika resetu.

Dmitrij Medvedev a **Barack Obama** dokonca 24. júna vydali spoločné vyhlásenie vyjadrujúce záujem oboch krajín na mierovom urovnaní situácie. Na júnovom stretnutí prezidentov Rusko dokonca súhlasilo so širokou asistenciou pre OEF v Afganistane, ktorá zahŕňala predaj vrtníkov, výcvik afganských pilotov ako aj spoluprácu v protidrogovej politike a SDS. (The White House, 2010) Resetom sledovala Obamova administratíva napravenie vzájomných vzťahov, ktoré utrpeli najmä Rusko-gruzínskou vojnou v r. 2008. Jedným z dôsledkov mala byť nová úroveň spolupráce v SA umožnená spoločným záujmom na zničení znovuzrodeného Talibanu. Stretávanie Ruska a USA vo VBO v SA tak začínalo od r. 2010 naberať nových charakter.

Nová vláda pod vedením **Rózy Otunbajeovej** neprinesla zásadné zvraty v kirgizskej zahraničnej politike. V r. 2011 preto naďalej pokračuje kooperatívny trend v rusko-amerických vzťahoch. O novej úrovni spolupráce svedčí dohoda z februára 2011, vďaka ktorej začala palivo pre TCM dodávať kirgizsko-ruská spoločnosť Gazpromneft-Aero-Kyrgyzstan. Oficiálne má 50% plynu pochádzať z ruských a 50% z kirgizských dodávok, podľa Stratforu je však kirgizský podiel len nominálny, pričom Rusko v skutočnosti dodáva celých 100%. Tesne pred

podpísaním dohody navštívil TCM **Oleg Mostov**, veliteľ ruskej základne v Kante. Tento krok sice neodštartoval užšiu spoluprácu medzi dvoma základňami, no napriek tomu sa jednalo o dôležité symbolické gesto. (Euroasianet, 2010a)

V októbri 2011 sa v Kirgizssku konali prezidentské voľby, ktoré nakoniec vyhral **Almazbek Atambajev**. Ten čoskoro po voľbách vyjadril želanie, aby bola základňa v Manase do r. 2014 používaná len ako civilné letisko. Či k tomuto kroku naozaj dôjde však ukáže až nasledujúci rok. V menšej miere hrozilo aj uzatvorenie ruskej základne v Kante, keď Kirgizsko za predĺženie kontraktu požadovalo rozsiahle ústupky. Nakoniec však umožnilo predĺženie prenájmu výmenou za odpísanie dlhu vo výške takmer 500 miliónov dolárov zo strany Ruska. (Euroasianet, 2010b)

Atambajevove vyjadrenia o zatvorení Manasu nemožno vnímať ako dôsledok ruského nátlaku, ale skôr ako snahu vyhovieť jeho prorusky orientovaným voličom. Stretávanie Ruska a USA v SA je možno väčšou časťou Kirgizov vnímané ako hra s nulovým súčtom, Rusko však už takto na situáciu nenazerá. So stanoveným termínom odchodu spojeneckých vojsk na r. 2014 sa Rusko čoraz viac obáva o osud „postamerického“ Afganistanu a tým aj o bezpečnosť svojho „blízkeho zahraničia“. (Števkov 2011) Rusko prejavilo ochotu zintenzívniť spoluprácu s USA v r. 2012, keď povolilo vytvorenie tranzitného centra NATO v ruskom Uljanovsku. Centrum malo byť určené na prepravu vojenského personálu a materiálu. (Števkov 2012) V rovnakom čase však pakistanský minister zahraničia oznámil, že jeho krajina opätovne otvorí zásobovacie trasy využívané spojeneckými silami do r. 2011. Pakistan tak poskytol prepravnú alternatívu, ktorá do budúcnosti výrazne znížila význam severnej distribučnej trasy. Uljanovské tranzitné centrum sa nakoniec využívať nezačalo.

Spolupráca v podobe ruskej účasti na SDS pokračovala aj v r. 2013. Rusko sa pritom so svojimi stredoázijskými spojencami začalo pripravovať na potenciálne nestabilný „postamerický“ Afganistan. Už v r. 2012 sa Moskva rozhodla poskytnúť kirgizským a tadžickým ozbrojeným silám významnú finančnú dotáciu, pričom v r. 2013 odsúhlasila poskytnutie ďalšej finančnej a odbornej pomoci pre tadžické pohraničné sily či modernizáciu a reformu ruských vojenských jednotiek dislokovaných v Strednej Ázii. (Euroasianet. 2013; Chernenko, 2012)

Postupne sa však medzi Ruskom a USA opäť začali objavovať aj isté názorové rozdiely na problematiku ďalšieho zotrvania jednotiek USA v regióne.

Tie sa preukázali napr. na parížskej konferencii o boji proti obchodu s afganskými narkotikami“ v r. 2012, keď tzv. „Stredoázijská protidrogová iniciatíva“ predstavená Spojenými štátmi bola nakoniec Ruskom odmietnutá. Tá hovorila o vytvorení Spojenými štátmi financovanej a riadenej inštitucionalizovanej spolupráci medzi spravodajskými službami stredoázijských krajín a Afganistanu. Moskva však predpokladala, že skutočným cieľom iniciatívy je zaistenie mocenskej pozície USA v Strednej Ázii. Začalo byť zrejmé, že ruská podpora americkým vojenským operáciám v Afganistane je podmienená tým, že USA nebudú chcieť zostať v krajine natrvalo. Keď v máji 2012 USA oznámili, že plánujú využívať niektoré vojenské základne v Afganistane aj po r. 2014, Rusko zareagovalo značne kriticky.

V konečnom dôsledku však možno konštatovať, že realistické vyhodnotenie bezpečnostných záujmov v SA nakoniec doviedlo USA a Rusko k sformovaniu protitalibskej aliancie. Súčasnú vojenskú kooperáciu USA a Ruska v Kirgizsku preto nemožno hodnotiť inak ako intenzívnu. Budúci vývoj rusko-amerického stretávania sa v SA je samozrejme ťažko predikovateľný. V prípade, že Kirgizsko v r. 2014 naozaj Američanom nepredĺži kontrakt na využívanie TCM, Rusko zostane jediným štátom s vojenskými základňami v SA. Na základe predchádzajúcich skúseností je však dôvod sa domnievať, že v prípade pretrvávajúceho amerického záujmu o TCM bude Kirgizsko (stále trpiace obrovskými ekonomickými problémami) ochotné sa s Američanmi na predĺžení prenájmu dohodnúť.

Nový charakter získa rusko-americké stretávanie sa za predpokladu, že sa naplnia súčasné plány Obamovej administratívy o väčšinovom stiahnutí spojeneckých vojsk z Afganistanu. Či sa však Rusko do svojej staronovej pozície hlavného garanta stredoázijskej bezpečnosti vráti závisí od toho, aký Afganistan za sebou USA zanechajú, a do akej miery budú schopné a ochotné sa v jeho vnútornej bezpečnosti naďalej angažovať.

Záver

Rusko a USA disponujú významnými bezpečnostnými záujmami v stredoázijskom regióne. Zatiaľ čo ruské záujmy sú dané geografickou proximitou a blízkym historickým vzťahom k SA, záujmy USA sú skôr dôsledkom nedávneho vývoja súvisiaceho s vojnou USA proti terorizmu.

Stretávanie sa Ruska a USA vo vojensko-bezpečnostnej oblasti v SA prešlo za posledných 12 rokov turbulentným obdobím. Po teroristických útokoch 11.

septembra sa USA ocitli vo vojne s islamistickými zoskupeniami (predovšetkým s Talibanom a Al-Káidou), s ktorými fakticky Rusko viedlo konflikt už desaťročia. Prirodzeným dôsledkom tejto skutočnosti bol vznik americko-ruského spojenectva, ktoré sa napr. v Kirgizsku spočiatku prejavovalo kooperatívnym a nekonfliktným stretávaním vo VBO. Napriek kooperatívnemu charakteru vzájomných vzťahov však už od počiatku môžeme z ruskej strany pozorovať zreteľne nedôverčivý a obozretný postoj k americkým záujmom v SA.

Vzájomná nedôverčivosť sa začína prejavovať po zvrhnutí talibanského režimu, kedy Rusko začína pokračujúcu americkú vojenskú prítomnosť v SA vnímať ako naplnenie svojich pôvodných obáv. Radom opatrení, medzi ktoré patrí zakladanie regionálnych aliancií alebo zvyšovanie svojej vojenskej prítomnosti v regióne, sa Rusko snaží upevniť vlastnú pozíciu a zároveň obmedziť vplyv USA v regióne.

Môžeme vidieť, že rusko-americký stret v SA sa vyostruje najmä od r. 2005, kedy sa obe krajiny dostávajú do sporu v niektorých zásadných zahraničnopolitických otázkach, ako sú napr. možnosť vstupu Gruzínska a Ukrajiny do NATO alebo plán vybudovať protiraketový dáždnik USA v strednej Európe. Po Tulipánovej revolúcii sa zároveň neskúsená garnitúra nového prezidenta **Bakijeva** stáva čoraz závislejšou na Rusku, čo ultimátne vedie k dvom pokusom o uzatvorenie americkej leteckej základne v Manase.

Situácia sa však opäť dramaticky mení v r. 2009. Znovuzrodený Taliban a zvyšujúca sa nestabilita Afganistanu nútia USA a Rusko k jednotnému postupu proti spoločnému nepriateľovi. Administratíva nového amerického prezidenta **Baracka Obamu** zároveň prichádza s politikou resetu, ktorej cieľom je napravenie pošramotených americko-ruských vzťahov. Tento reset následne v SA umožňuje vytvorenie nebývalej úrovne americko-ruskej vojensko-bezpečnostnej spolupráce.

Charakter rusko-amerického stretávania vo VBO v SA sa bude v blízkej dobe pravdepodobne naďalej vyvíjať. Najdôležitejším faktorom pritom bude plánované stiahnutie spojeneckých síl z Afganistanu. Možno očakávať, že USA si v regióne, resp. v samotnom Afganistane v rozličných formách naďalej ponechajú významné vojenské kapacity. Rastúca pomoc Ruska pre ozbrojené sily Tadžikistanu a Kirgizska však naznačuje, že Rusko bude hrať v zabezpečovaní stability „postamerickej“ strednej Ázie väčšiu rolu.

Literatúra:

- Afganistan News Center. Russia aware of Afghant hreat to CIS [online]. Afganistan News Center, 2000 [cit. 25. 9. 2012]. Dostupné na internete: <http://www.afghanistannewscenter.com/news/2000/june/jun14i2000.htm>.
- ALLISON, R. 2004. Strategic reassertion in Russia's Central Asia policy. In *International Affairs*, roč. 80, 2004, č. 2, ISSN. 1468-2346, s. 277-293.
- Busines monitor. 2008. Kazakhstan and Central Asia Defence & Security Report Q1. ISSN: 1749-1312.
- Bussines monitor .2009. Central Asia Defence & Security Report Q4 . ISSN 1749-1312.
- CÍBIK, B. 2010. Geopolitika a energetické zdroje strednej Ázie – stret záujmov a mocností. Diplomová práca. Masarykova univerzita. Fakulta sociálných študií, Katedra Katedra mezinárodných vzťahů a evropských študií. Vedúci práce doc. PhDr. Břetislav Dančák, Ph.D.
- Eurasianet. 2010. Russian and U.S. Cooperation in Kyrgyzstan [online]. [cit. 9.12.2013]. Dostupné na internete: <http://www.eurasianet.org/node/62992>.
- Eurasianet. 2011. Kyrgyzstan: Manas Fuel Contract Goes to Kyrgyz-Russian Venture [online]. [cit. 09.12.2013]. Dostupné na internete: <http://www.eurasianet.org/node/64232>.
- Eurasianet. 2013. CSTO Promises Support, But No Russian Troops, For Tajikistan's Border, [online]. [cit. 09.12.2013]. Dostupné na internete: (<http://www.eurasianet.org/node/67540>).
- FREIRE, R. N. 2009. Russian policy in Central Asia: Supporting, balancing, coercing or imposing? In *Asian Perspective*, roč. 33, 2009, č. 2. ISSN 0258-9184, s 125-149.
- FUMAGALLI, M. 2007. Alignments and Realignment in Central Asia: The Rationale and Implications of Uzbekistan's Rapprochement with Russia. In *International Political Science Review*, roč. 28, 2007, č. 3. ISSN 1460-373X., s. 253-257.
- HILL, F. (2010). Putin and Bush in Common Cause? Russia's View of the Terrorist Threat After September 11 [online]. The Brookings Institution, 2000. [cit. 09.12.2013]. Dostupné na internete: <http://www.brookings.edu/research/articles/2002/06/summer-pakistan-hill>.
- HORÁK, S. 2005. Střední Asie mezi Východem a Západem. Praha : Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0906-1.

- CHERNENKO, Y. (2012). Kyrgyzstan and Tajikistan to get \$1.5 bln of Russian Money for military spending. In Indrus.in [online]. 2012 [cit .2.12.2013]. Dostupné na internete: http://indrus.in/articles/2012/11/09/kyrgyzstan_and_tajikistan_to_get_15_bln_of_russian_money_for_militar_18959.html.
- Koncepcija vnešnej politiky Rossijskoj Federacii. 2000. Dostupné na internete: http://www.ng.ru/world/2000-07-11/1_concept.html.
- Koncepcija vnešnej politiky Rossijskoj Federacii. 2008. Dostupné na internete: <http://kremlin.ru/acts/785>.
- KAZANTSEV, A. 2009. Russian Policy in Central Asia and the Caspian Sea Region. In Europe-Asia Studies. roč. 60, 2009, č. 6. ISSN 1465-3427, s. 1073 – 1088.
- KLEVEMAN, Lutz. 2003. The New Great Game: Blood and Oil in Central Asia. New York: Grove Press, 2003. ISBN 0-8021-4172-2.
- KREJČÍ, O. 2007. Mezinárodní politika. Praha : EKOPRESS, 2007. ISBN 978-80-86929-21-7.
- LAURELLE, M. 2010. Russia and Central Asia. In KAVALSKI, E (ed.). The new Central Asia: the regional impact of international actors. Singapore: World Scientific, 2010. ISBN 9789814287562, s. 149-175.
- LOHUIZEN, M. 2010. Kyrgyzstan: the role of global and regional powers in the April 2010 events and the ensuing ethnic clashes in the south. In Security and Human Rights. roč. 21, 2010, č. 3. ISSN 1874-7337.
- MALGIN, V. A. 2009. Južnyj flang SNG. (Южный фланг СНГ). Moskva: MGIMO, 2009. ISBN: 5-94010-232-8.
- NICHOL, J. 2010. Central Asia's Security: Issues and Implications for U.S. Interests [online]. Washington: Congressional Research Service. 2010 [cit. 09.12.2013]. Dostupné na internete: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL30294.pdf>.
- NICHOL, J. 2010. Kyrgyzstan and the Status of the U.S. Manas Airbase: Context and Implications [online]. Washington: Congressional Research Service. 2009 [cit. 09.10.2013]. Dostupné na internete: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R40564.pdf>.
- OLCOTT, B. M. 2005. Central Asia's Second Chance. Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 2005. ISBN 978-0-87003-217-2.
- OLIKER, O. - SHLAPAK, A., D. 2005. U.S. interests in Central Asia: policy priorities and military roles. Santa Monica: Rand Corporation, 2005. ISBN 0-8330-3789-7.

- PARAMONOV, V. – STOLPOVSKI, O. 2008. Russia and Central Asia: Bilateral Cooperation in the Defence Sector. Shrivenham: Defence Academy of the United Kingdom, 2008. ISBN 978-1-905962-47-1.
- PEIMANI, H. 2009. Conflict and security in Central Asia and the Caucasus. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2009. ISBN 978-1-598840-54-4.
- United Nations Office on Drugs and Crime. 2011. Opium production in Afghanistan shows increase, prices set to rise [online]. [cit. 09.12.2013]. Dostupné na internete: <http://www.unodc.org/unodc/en/press/releases/2011/October/opium-production-in-afghanistan-shows-increase-prices-set-to-rise.html>.
- SHAIKHUTDINOV M. 2010. Central Asia in the Foreign Policy Strategy of Barack Obama's Administration: Results and Prospects. In American Foreign Policy Interests, roč. 32, 2010, č. 2, 2010, ISSN 1533-2128, s. 83–92.
- Silk Road Strategy Act of 1999. [online]. Dostupné na internete: <http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=h106-1152>.
- Silk Road Strategy Act of 2006. [online]. Dostupné na internete: <http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=s109-2749>.
- Sme. 2012. Rusko zrušilo dlh Kirgizsku výmenou za leteckú základňu. [online]. [cit. 09.12.2013]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/6539925/rusko-zrusilo-dlh-kirgizsku-vymenou-za-letecku-zakladnu.html>.
- ŠTEVKOV, P. Kirgizsko má nového prezidenta, chce zatvoriť Manas [online]. Sekurtaci.cz, 2011 [cit. 09.12.2013]. ISSN 1802-6710. Dostupné na internete: <http://www.sekurtaci.cz/kirgizsko-ma-noveho-prezidenta-chce-zatvorit-manas-2/>.
- ŠTEVKOV, P. Kirgizsko Novinky z postsovětského prostoru: září 2012 [online]. Sekurtaci.cz, 2012 [cit. 09.12.2013]. ISSN 1802-6710. Dostupné na internete: <http://www.sekurtaci.cz/novinky-z-postsovetsekeho-prostoru-zari-2012/>.
- The White House, Office of the Press Secretary. 2010. U.S.-Russia Relations: "Reset" Fact Sheet [online]. [cit. 09.12.2013]. Dostupné na internete <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>.
- THOMPSON, M. 2009. Obama Loses a Key Base for Afghanistan [online]. Time Magazine, 2009 [cit. 09.12.2013]. Dostupné na internete: <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1880686,00.html>.